

**CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO**

**Predmetni program
POZNAVANJE DRUŠTVA**
IV i V razred osnovne škole

Podgorica, 2013.

Predmetni program POZNAVANJE DRUŠTVA
IV i V razred osnovne škole

Izdavač: Zavod za školstvo

Urednik: Pavle Goranović

Lektura: dr Adnan Čirgić i Jelena Šušanj

Tehnička priprema:

Štampa:

Tiraž:

Podgorica, 2013.

Nacionalni Savjet za obrazovanje je na 23. sednici od 9. jula 2013. godine utvrdio je izmjene predmetnoga programa **POZNAVANJE DRUŠTVA** za IV i V razred osnovne škole.

SADRŽAJ

	POZNAVANJE DRUŠTVA
1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA	4
2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA	4
A) POLOŽAJ, PRIRODA I NAMJENA PREDMETNOG PROGRAMA	4
B) BROJ ČASOVA PO GODINAMA OBRAZOVANJA I OBLICI NASTAVE.....	4
3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA	5
4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA	6
5. DIDAKTIČKE PREPORUKE	20
6. KORELACIJE.....	20
7. STANDARDI ZNANJA	20
8. NAČIN PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJA	25
9. RESURSI ZA REALIZACIJU PROGRAMA	25
10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/NASTAVNICA I STRUČNIH SARADNIKA/SARADNICA	27

1. NAZIV NASTAVNOGA PREDMETA: POZNAVANJE DRUŠTVA**Naziv predmetnoga programa: POZNAVANJE DRUŠTVA****2. ODREĐENJE PREDMETNOGA PROGRAMA****a) Položaj, priroda i namjena predmetnoga programa**

Cilj predmeta je upoznavanje odnosa pojedinaca u porodici, društvu i okolini, podrška sposobnosti vrednovanja okoline (sa fizičkog, socijalnog, emotivnog, kulturnog aspekta).

Napomena: Međupredmetne oblasti/teme su obavezne u svim nastavnim predmetima i svi nastavnici su obavezni da ih ostvaruju. Međupredmetne oblasti/teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta.

b) Broj časova po godinama obrazovanja i oblici nastave

Predmet **Poznavanje društva** izučava se u IV razredu (2 časa sedmično = 60 časova + 12 časova za dio programa osnovne škole koji je namijenjen lokalnoj zajednici) i u V razredu (2 časa sedmično = 60 časova + 12 časova za dio programa osnovne škole koji je namijenjen lokalnoj zajednici).

Razred	Tema	Broj časova
IV	Porodica	10
	Dom, domaćinstvo (prostor za boravak)	14
	Moja škola	12
	Od ideje do realizacije	8
	Moje mjesto i okolina	16
	UKUPNO	60

V	Tema I Moja opština	Opština i njena naselja	10
		Razvoj (nekad i sad)	10
		Stanovništvo moje opštine	10
		Ukupno	30
	Tema II Moja država	Osnovne karakteristike	8
		Država i narod	14
		Osnovni pojmovi o privređivanju	8
			Ukupno
	UKUPNO	60	

Dakle, ukupni fond časova za izučavanje ovoga predmeta je 120. Obuhvata ciljeve iz različitih oblasti i čini nadgradnju i proširivanje ciljeva, sadržaja, aktivnosti i pojava koje su učenici/učenice upoznali/upoznale u I, II i III razredu kroz predmet Priroda i društvo, a nastaviće se u periodu od VI do IX u sklopu predmetā Istorija i Geografija, te u VI i VII razredu u sklopu predmeta Građansko vaspitanje.

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

Predmet **Poznavanje društva** može se posmatrati kao znanje i razumijevanje o društvenim zajednicama; ljudima i sredini; kretanju ljudi u prostoru i vremenu; kulturnoj baštini, umjetnosti...

U navedenom kontekstu opštih ciljeva predmeta potrebno je:

- ostvariti uslove i mogućnosti za sticanje znanja o sopstvenoj kulturnoj, društvenoj i prirodnoj okolini u vremenu i prostoru

- osmišljenim nastavnim procesom omogućiti doživljavanje i usvajanje vještina i znanja, upoznavanje i vrednovanje odnosa između pojedinaca, društva i kulturne i prirodne okoline
- omogućiti formiranje stavova i vrijednosti, učenje optimalnih strategija rješavanja problema, kritičko usvajanje informacija
- podsticati učenike/učenice na aktivan rad, istraživanje i objašnjavanje pojava, veza i problema društvene, kulturne i prirodne okoline
- doprinositi razvijanju duha tolerancije
- doprinositi ovladavanju različitim vještinama – *komunikacijskim* (čitanje, pisanje, izražavanje mišljenja, interpretiranje informacija), *istraživačkim* (planiranje, opažanje, razvrstavanje, anketiranje, izrada izvještaja, izrada jednostavnijih tematskih projekata), *društvenim* (preuzimanje odgovornosti za rad u grupama, razumijevanje, prihvatanje i poštovanje različitosti, poštovanje kulturnoga nasljeđa, aktivan odnos prema tradiciji, briga za druge, tolerancija i humanost).

Nastava po ovome programu ima za cilj da učenik/učenica:

- upozna geografske teme s aspekta međusobnoga uticaja kraja na život ljudi i ljudi na promjene kraja
- uvodi se u različite načine upoznavanja i istraživanja geografskih pojava i procesa, kao i u korišćenje geografske karte
- upozna život ljudi u prošlosti i upoređuje ga sa životom ljudi u sadašnjem vremenu
- upozna primjere iz kulture i tradicije Crne Gore
- istražuje uz pomoć informacijskih izvora i rada na terenu i upoznaje druge izvore (muzejske predmete, stare fotografije, bibliotečki materijal, arhivsku građu)
- prepozna značaj života u porodici, školi, lokalnim zajednicama i globalnome društvu
- razumije i vrednuje uticaj savremenoga, tehničkoga i privrednoga razvoja na kvalitet života i okoline (pozitivne i negativne strane)
- upoznaje i razumije društvene, konfesionalne i druge razlike među ljudima
- upoznaje i razumije značaj osnovnih ljudskih i dječijih prava i odgovornosti, kao i značaj saradnje među ljudima.

Ciljevi predmeta međusobno se prepliću i obuhvataju kognitivno, socijalno, emotivno, motivacijsko, estetsko i moralno-etičko područje.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

IV razred

Tema: Porodica (10 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacije i didaktička uputstva
Učenik/učenica treba da:	Učenici/učenice:	Porodica (uža, šira, potpuna,	Crnogorski – srpski, bosanski,

<ul style="list-style-type: none"> – razumije i razlikuje vrste porodica (uža, šira, potpuna, nepotpuna) – razumije promjene u porodičnome životu (rođenje i dolazak novih članova, razvod, smrt itd.) – razlikuje porodične praznike od svečanosti – shvata smisao porodičnoga života (ljubav, sigurnost, podrška). 	<ul style="list-style-type: none"> – razmjenjuju prikupljene informacije od svojih baba, dedova i roditelja, razgovaraju o životu nekad i danas – čitaju odabrane tekstove o životu u porodici nekad i sad – izrađuju porodično stablo, iznose iskustva o ličnim obavezama i obavezama ostalih članova porodice – prezentuju materijal o praznicima u svojoj porodici (slike, pisma, albume), prikupljaju podatke o praznicima i običajima u porodicama svojih drugova u odjeljenju (pronalaze sličnosti i razlike). 	nepotpuna); bonton; porodično stablo; sopstvena odgovornost; različitost.	<p>hrvatski jezik i književnost: govorne i pisane vježbe na temu „porodica“</p> <p>Priroda i društvo: moja porodica, III razred</p> <p>Likovna kultura: crtanje porodičnoga stabla, crtanje stripa na temu: <i>Bonton u školi</i></p>
--	--	---	--

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacije i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna i umije da poštuje različite (materijalne i duhovne) potrebe svakoga člana porodice – zna lične obaveza svih članova porodice i umije da primijeni sopstvenu odgovornost (sa stanovišta što uspješnijega funkcionisanja porodične zajednice) – umije da uporedi položaj svih članova porodice nekad i sad – zna važnost komunikacije porodice s društvenim institucijama (škola, dom zdravlja itd.) – umije da primijeni osnovna pravila bontona. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čitaju odabrane tekstove iz bontona – primjenjuju stečena znanja o bontonu u međusobnoj komunikaciji (učenik/učenica – učenik/učenica, učenik/učenica – nastavnik/nastavnica, među članovima porodice) – uočavaju i primjenjuju bonton na javnim mjestima. 		<p style="text-align: center;">Didaktička uputstva</p> <p>Nastavnik/nastavnica obezbjeđuje učenicima/učenicama što veći stepen participacije u radu, objašnjava im smisao i krajnji ishod određenih aktivnosti, upućuje ih na različite izvore informacija, pomaže im u izradi porodičnoga stabla. Nastavnik/nastavnica težište stavlja na izgrađivanje pravilnih odnosa među</p>

			članovima porodice, prema sopstvenim obavezama. Preporučujemo da nastavnik/nastavnica s učenicima/učenicama osmišljava i organizuje izložbu učeničkih porodičnih svesaka, organizuje zajednički roditeljski sastanak s ciljem prezentovanja tih svesaka.
--	--	--	--

Tema: Dom, domaćinstvo (prostor za boravak) (14 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacije i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – umije da objasni pojmove dom, domaćinstvo, kuća, stan – umije da razlikuje tipove kuća u svome kraju – zna da odredi položaj stambenih prostorija (osunčano i neosunčano) – zna prednosti i nedostatke različitih objekata za stanovanje 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prikupljaju i koriste različit materijal na temu <i>dom, domaćinstvo</i> (crteže, slike i razglednice koje potiču iz različitih zemalja) – crtaju skice stambenih prostorija – crtaju skice omiljenoga mjesta u stanu – prave „makete“ različitih tipova kuća (koriste kutije šibica...) 	<p>Dom, domaćinstvo; porodična kuća, stambena zgrada; stan, stanar; enterijer, eksterijer; savjet stanara.</p>	<p>Matematika: odnosi u prostoru (lijevo – desno, naprijed – nazad, gore – dolje), jedinice mjere za dužinu, jedinice mjere za površinu</p> <p>Likovna kultura: dizajn</p> <p>Priroda i tehnika: modelovanje</p>
			Didaktička uputstva

<ul style="list-style-type: none"> – umije da vrednuje adekvatnost stambenoga prostora u kome živi njegova/njena porodica s aspekata različitih potreba članova porodice – razumije određene norme života i pravila u zajedničkom stanovanju – zna da uporedi tipove kuća u prošlosti sa savremenim tipovima kuća – razumije da je graditeljsko nasljeđe zajednička vrijednost svih ljudi i uočava i razumije pozitivne i negativne strane očuvanja graditeljskoga i stambenoga nasljeđa. 	<ul style="list-style-type: none"> – dizajniraju enterijer i eksterijer – razmjenjuju mišljenja o pozitivnim i negativnim činiocima u očuvanju graditeljskoga i stambenoga nasljeđa – razgovaraju o prostorijama i različitim potrebama ukućana u vezi s tim prostorijama – pišu svoj kućni red – obilaze okolinu i fotografišu primjere pozitivnih i negativnih činilaca u očuvanju društvenoga nasljeđa – od prikupljenoga materijala izrađuju pano. 		<p>Nastavnik/nastavnica pruža pomoć u prikupljanju materijala, daje instrukcije u vezi s korišćenjem prikupljenoga materijala, demonstrira lično prikupljeni materijal, podstiče učenike/učenice na preuzimanje inicijative, na lični doprinos u radu, organizuje rad u grupama ili parovima.</p> <p>Nastavnik/nastavnica naglašava potrebu za toplinom porodičnoga doma bez obzira na materijalne uslove.</p>
---	--	--	--

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacije i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna da čovjek prebivališta gradi svjesno i planski i da može da vrši izmjene – zna izgled i shvata funkciju prvih čovjekovih skloništa (pećina, sojenica, zemunica...) – zna da čovjek koristi razna tehnička dostignuća da bi svoj dom učinio prijatnim i udobnim – umije da napravi model građevine, kuće, zgrade, od papira na osnovu šeme. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – posmatraju i upoređuju izgled čovjekovih prebivališta nekad i sad – na osnovu fotografija i video-zapisa opisuju materijale od kojih su ljudi pravili prvobitna prebivališta – uče da skiciraju. 	<p>Prostor za boravak, prebivališta nekad i sad, prostor za boravak sad, skiciranje.</p>	<p>Matematika</p> <p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: čitanje prigodnih tekstova</p> <p>Likovna kultura: prostorno oblikovanje</p> <p>Poznavanje društva: dom – domaćinstvo</p> <p style="text-align: right;">Didaktička uputstva</p>

Nastavnik/nastavnica treba da omogući učenicima/učenicama posetu nekom stambenom gradilištu.

Tema: Moja škola (12 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacije i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prihvata i poštuje pravila kućnoga reda škole – zna različitosti u životu školske zajednice (rodne razlike, posebne obrazovne potrebe, razlike među vršnjacima...) i razumije potrebu njegovanja tolerancije i humanosti – zna kada je adekvatan školski prostor s aspekta potreba učenika/učenica različitoga uzrasta, dece s posebnim potrebama itd. – zna da nabroji vrste nasilja i na koji način se može boriti protiv nasilja – zna Konvenciju UN-a o dečijim pravima – umije da uporedi izgled i funkciju škole nekad i sad (u prošlosti i u sadašnjosti). 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju izgled škole u prošlosti na osnovu slika, fotografija, tekstova – razgovaraju s penzionisanim radnikom/radnicom škole (gost/gošća na času) – prikupljaju i vrše selekciju materijala za izradu projekta na temu „Moja škola“ – čitaju kućni red škole i Konvenciju UN-a o dečijim pravima – razgovaraju o datoj temi – zauzimaju kritički stav prema kućnome redu škole (daju prijedloge i sugestije) – prikupljaju materijal o poštovanju dečijih prava u porodici, školi i lokalnoj zajednici – izrađuju projekat na temu „Konflikti i tolerancija“ – prikupljaju podatke o međusobnim odnosima i saradnji – daju prijedloge za pružanje pomoći deci s posebnim obrazovnim potrebama. 	<p>Škola; osnovna škola (matična škola, područno odjeljenje), školska zajednica, dečija prava, obaveze, nasilje, konflikti, različitosti, tolerancija.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: igra uloga, pravopis, upotreba velikoga i maloga slova, navodnici</p> <p>Matematika: jedinice mjere za dužinu (pretvaranje većih u manje i obratno)</p> <p>Muzička kultura: <i>Au, što je škola zgodna, Od škole do kuće</i> – muzička interpretacija</p> <p style="text-align: center;">Didaktička uputstva</p> <p>Nastavnik/nastavnica organizuje relevantne aktivnosti za izradu „projektnoga rada“ tako da učenicima/učenicama omogući slobodu mišljenja, prosuđivanja i vrednovanja. S učenicima/učenicama procjenjuje vrijednost realizovanih „projekata“ s aspekta ostvarivanja</p>

datih ciljeva.

Tema: Moje mjesto i okolina (16 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna i razlikuje vrste naselja (selo, grad, prigradsko naselje) – zna da imenuje naselja u okolini – opisuje položaj naselja s obzirom na reljef, saobraćajnice, vode – upoznaje se s privredom svoga mjesta i okoline – umije da poveže ustanove i zanimanja koja se u njima obavljaju – zna naziv i osnovne karakteristike glavnoga grada i prijestonice Crne Gore – zna najznačajnije privredne, 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prikupljaju, sređuju, valorizuju i koriste prikupljeni materijal na temu „Moje mjesto i okolina“ (slike, tekstove, planove) – prezentuju radove na temu „Moje mjesto i okolina“ – preko slikovnoga materijala upoređuju jedan tip naselja (selo) s drugim (grad) (analiziraju i utvrđuju sličnosti i razlike) – objašnjavaju važnost preduzeća koja se bave čistoćom i uređenošću grada 	<p>Naselje (tipovi naselja), reljef, privredne i vanprivredne djelatnosti, unapređivanje i zaštita životne sredine, ekologija.</p>	<p>Priroda i društvo: moje mjesto</p> <p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: izrada plana za određeni „projekat“</p> <p>Matematika: višecifreni brojevi, jedinice mjere za dužinu, jedinice mjere za površinu</p> <p>Likovna kultura: likovno rješenje za izgled mjesta u budućnosti</p> <p>Muzička kultura: <i>Teče Tara.</i></p> <p style="text-align: center;">Didaktička uputstva</p>

<p>kulturne i sportske djelatnosti u svome mjestu, kao i službe koje se bave čistoćom, unapređivanjem i zaštitom životne sredine</p> <ul style="list-style-type: none"> – umije da vrednuje uređenost svoga mjesta i okoline (prostor, ekološki aspekt, itd.) sa stanovišta pojedinca, grupa građana itd. 	<ul style="list-style-type: none"> – obrazlažu potrebu ljudi da žive u zajednici (formiranje društvenih grupa) – navode pozitivne i negativne primjere o uređenosti svoga mjesta i okoline, daju svoj stav o tome. 		<p>Nastavnik/nastavnica aktivira učenika/učenicu mobilisanjem prethodnih znanja i iskustava, upućivanjem na samostalno pronalaženje relevantnih informacija, na slobodno razmišljanje; pruža podršku u realizaciji „projekata“, podstiče na argumentovano diskutovanje i sučeljavanje stavova pri pojavi određenih problema itd. Planira izlet s ciljem razgledanja okoline. S učenicima/učenicama bira gosta/gošću. Vrednuje i procjenjuje učeničko ponašanje u procesu kooperativnoga učenja. Upućuje na zaključak o pripadnosti pojedinca različitim društvenim grupama.</p>
--	--	--	---

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – proširi znanja o kretanju u prirodi – razumije važnost saobraćajnih sredstava za život čovjeka – na osnovu video-zapisa i fotografije upozna kako je saobraćaj izgledao u prošlosti – upozna se s vrstama puteva: makadam, magistrala... – upozna načine kojima čovjek skraćuje putovanja, čini ih lakšim i 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – posmatraju kretanja u prirodi i imenuju ih (hodanje, trčanje, lečenje, plivanje) – analiziraju pomoću raznih izvora istorijski razvoj saobraćaja – upoređuju izgled puteva nekad i sad (fotografije i video-zapis) – posmatraju vrste puteva u okruženju (makadam, ulica, bulevar, magistrala na slikama ili izletu) 	<p>Kretanje, saobraćaj u prošlosti i danas, putevi – nekad i sad.</p>	<p>Poznavanje društva, likovna kultura, muzička kultura, fizička kultura</p> <p>Matematika: mjere za dužinu i vrijeme</p> <p>Likovna kultura: crtanje raskrsnice, izrada saobraćajnih znakova</p> <p>Muzička kultura: slušanje prigodnih pjesama (uvodna motivacija)</p>

<p>udobnijim (putevi, mostovi, tuneli, nadvožnjaci)</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna da navede vrste kopnenih, vazdušnih i vodenih saobraćajnih sredstava i njihovih funkcija. 	<ul style="list-style-type: none"> – predviđaju moguće pravce razvoja saobraćaja u budućnosti. 		<p>Nastavnik/nastavnica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mogući učenicima/učenicama da posete raskrnicu i razgovaraju s policajcem/policajkom.
---	---	--	--

Tema: Od ideje do realizacije (8 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna da uoči i razumije čovjekovu potrebu da prirodu mijenja i prilagođava sebi – zna da čovjek stvara svjesno i planski – razumije proces nastanka proizvoda (predmeta) „od ideje do realizacije“ – prepoznaje pribor i alat koji je potreban za obradu određenih materijala – zna da koristi pribor i alat potreban za izradu nekih predmeta – shvata čovjekovu potrebu da kupuje i prodaje proizvode rada – shvata što je reklama i potrebu za reklamiranjem proizvoda. 	<p>Učenici/učenicice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – posmatraju okolinu i nabiraju promjene koje je čovjek napravio – povezuju posmatrane promjene s potrebama čovjeka – posjećuju zanatske radionice; razgovaraju sa zanatlijama (materijali koje koriste, alat za rad, proizvod) – izrađuju pano „Povežimo materijale i alat“ – razrađuju etape projekta „Ja stvaram“ (određuju predmet koji će praviti, materijal i pribor za rad) – prave reklamu za proizvod karakterističan za njihovo mjesto (npr. riba ili južno voće za primorska mjesta...) – organizuju izložbu radova. 	<p>Čovjek mijenja prirodu; izrada predmeta; reklame.</p>	<p>Likovna kultura: prostorno oblikovanje, vajariski materijali i pribor</p> <p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: pisanje reklame i oglasa</p> <p>Muzička kultura: izrada muzičkih instrumenata</p> <p>Didaktička uputstva</p> <p>Nastavnik/nastavnica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omogućiti učenicima/učenicama posjetu zanatskoj radionici – omogućiti učenicima/učenicama posjetu fabrici – ponuditi deci da sama odaberu shodno svojim mogućnostima, interesovanjima i polu, predmet koji će pratiti.

V razred

Tema 1: MOJA OPŠTINA (36 časova)

1.1. Opština i njena naselja (10 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna ojam opštine kao zajednice većega broja naselja – zna naziv svoje opštine i naselja u njoj, imenuje sušedne opštine – je sposoban/sposbna da vrednuje značaj opštinskoga centra za unapređivanje kvaliteta života u svim naseljima – umije da vrednuje uređenost pojedinih naselja i opštinskoga centra u odnosu na različite potrebe ljudi (za obrazovanje, rekreaciju, kulturu, zdravstvenu zaštitu) i ulogu i potrebu saradnje u te svrhe – umije da vrednuje stepen poštovanja ekoloških principa, uvažavanje tradicije u graditeljstvu, očuvanje kulturne baštine itd. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prikupljaju slike, spise, plan mjesta, podatke iz hronika i raspoložive literature (razni tekstovi) – prave zidne novine – izrađuju razglednicu svoje opštine – izrađuju skicu svoje opštine s naseljima – uz pomoć slikovnog materijala dopunjuju kartu zavičaja – daju primjere povezanosti i međuuslovljenosti naselja u opštini – prikupljaju fotografije, slike, crteže, turističke karte, skice na temu „Naselja u opštini“ – preko slikovnog materijala upoređuju tipove naselja (nova naselja sa starim) – navode primjere saradnje naselja s opštinskim centrom i obratno – razgovaraju o povezanosti i udaljenosti svog mjesta stanovanja u odnosu na ostale u opštini – donose zaključke o uslovljenosti razvoja pojedinih naselja – objašnjavaju primjere zagađivanja iz neposredne okoline i opštine – diskutuju o promjenama (ekološke) koje čovjek prouzrokuje u svome 	<p>Opština, opštinski centar, javne službe, ekologija, kulturna baština.</p>	<p>Priroda i društvo: moja okolina</p> <p>Likovna kultura: crtanje</p> <p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: tema „Moj grad, selo“ – sastav</p> <p>Matematika: prirodni brojevi, jedinice mjere za površinu, tačka kao oznaka za mjesto</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Didaktička uputstva</p> <p>Nastavnik/nastavnica upućuje učenike/učenice kako da sređuju, klasifikuju i izlažu materijal; upućuje učenike/učenice na dokumenta koja govore o opštini, pomaže im u izradi zidnih novina, slijedi didaktička načela od poznatoga k nepoznatome, od bližega k daljem, od konkretnoga k apstraktnome, od posebnoga k opštem. Ove ciljeve treba realizovati sa što više očiglednih sredstava; preporučujemo izlet do opštinskoga centra (precizno planiran).</p>

	<p>okruženju</p> <ul style="list-style-type: none"> – razgovaraju o poštovanju tipa graditeljstva karakterističnoga za određene prostore: primorje, centralni i ševerni dio Crne Gore – ostvaruju saradnju sa školom iz druge regije i rezultate izabranoga projektnog zadatka međusobno upoređuju. 		<p>Osposobljava učenike/učenice da znanja stečena u nastavi mogu samostalno primijeniti u svakodnevnome životu.</p> <p>Upućuje učenike/učenice u realizaciju izabranoga projektnog zadatka vezanog za osobenost njihove opštine i omogućava saradnju sa školom iz druge regije i prezentaciju i upoređivanje dobijenih rezultata.</p>
--	---	--	---

Tema 1: MOJA OPŠTINA (36 časova)

1..2. Razvoj mjesta (nekad i sad) (10 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna što su spomenici kulture – razumije značaj postojanja spomenika kulture u razvoju nekoga mjesta – zna na koji način spomenici kulture govore o tradiciji, običajima iz prošlosti – zna i razumije da prirodne datosti uslovljavaju razvoj ljudske zajednice koja egzistira na određenome prostoru – usvoji znanja o razvoju mjesta kroz vrijeme u sklopu opšteg razvoja šire društvene zajednice. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prikupljaju slike opštine nekad i sad – traže i prikupljaju informacije iz lokalne štampe, revija, monografija – prikupljaju i čitaju tekstove o značajnim zbivanjima iz bliže i dalje prošlosti u opštini – objašnjavaju kakav je bio saobraćaj, najčešća zanimanja ljudi, mjesta na kojima su se odigravali poznati događaji; prirodna bogatstva opštine – upoređuju što se u odnosu na prošlo vrijeme izmijenilo u prirodnoj i društvenoj sredini naše opštine; koje su prednosti tih promjena po život dece, odraslih i starijih osoba, a koje nedostatke nosi sa sobom sadašnje, novije vrijeme – pišu izvještaje s terena (pošete 	<p>Prošlost (bliska, daleka, veoma daleka), napredak (društveni, privredni, kulturni), institucije (muzej, galerija, pozorište), istorijski spomenici, spomenici kulture, društvena zajednica.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: izvještaj, pisanje izvještaja</p> <p>Likovna kultura: muzej, galerija</p> <hr/> <p>Didaktička uputstva</p> <p>Nastavnik/nastavnica upućuje učenike/učenice na korišćenje biblioteke, interneta, monografije itd. Organizuje pošete institucijama kulture, s učenicima/učenicama planira izlet do važnijih spomenika; zajedno planiraju pošetu zavičajnome muzeju;</p>

	istorijskim spomenicima) – izrađuju album u svrhu lokalnoga vodiča – izrađuju slikovnu vremensku traku.		upućuje učenike/učenicice na razgovor s dedom, babom (različiti izvori informacija o prošlosti); pomaže učenicima/učenicama pri izradi slikovne vremenske trake, prihvata inicijativu učenika/učenica, vodi aktivnosti, animira, koordinira, prati. Blisku prošlost vezivati za lični razvoj, a daleku za svoje pretke.
--	---	--	---

Tema 1: MOJA OPŠTINA (36 časova)

1.3. Stanovništvo moje opštine (10 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
Učenik/učenica treba da: <ul style="list-style-type: none"> – zna da među ljudima postoje brojne razlike (po etničkoj pripadnosti, po religijskoj pripadnosti) – umije da prepozna narodnu nošnju (crnogorsku nošnju i nošnju drugih naroda koji žive u opštini), uočava razlike – razumije uzroke i posljedice seoba (nezapošljenost, migracije iz sela u grad) – cijeni i uvažava kvalitet života u multietičkoj i multikulturalnoj 	Učenici/učenicice: <ul style="list-style-type: none"> – skupljaju slike (nošnji), fotografije, slušaju izvornu muziku iz kraja – skupljaju i čitaju tekstove o običajima i tradiciji u opštini – izrađuju rječnik lokalnih govora – pričaju o kulturnome životu u opštini (o najčešćim načinima ispunjavanja slobodnoga vremena, aktivnostima kojima bogatimo svoju ličnost) – prikupljaju i izvještavaju o poznatim kulturnim i sportskim godišnjim 	Stanovništvo, građanstvo, nezapošljenost, migracije, praznici osobe s posebnim obrazovnim potrebama, socijalno ugroženi, državni i vjerski praznici.	Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: lokalni govori Matematika Muzička kultura: svatovske pjesme (muzička interpretacija) Likovna kultura: dizajn
			Didaktička uputstva

<p>zajednici (s aspekta poštovanja i ostvarivanja građanskih, vjerskih i nacionalnih prava)</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna istaknute ličnosti (iz oblasti kulture, sporta itd.) svoje opštine – konstantno razvija i njeguje humanost, altruizam i razumijevanje potreba i interesa drugih dajući doprinos ukupnome kulturnom razvoju itd. 	<p>dogadajima u opštini</p> <ul style="list-style-type: none"> – argumentovano sučeljavaju mišljenja o karakterističnim zanimanjima u opštini – učestvuju u dobrotvornim akcijama u svojoj školi i šire. 		<p>Nastavnik/nastavnica upućuje učenike/učenicu na korišćenje podataka o stanovništvu opštine, planira posetu muzeju, ustanovama kulture; organizuje debatu o bogatstvu različitosti. Pomaže učenicima/učenicama u pripremi jasne, efektne prezentacije i izvještaja o rezultatima grupnoga rada.</p>
--	--	--	---

Tema 2: MOJA DRŽAVA CRNA GORA (30 časova)

2.1. Osnovne karakteristike (8 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna položaj, veličinu države i državne simbole – umije da na karti Balkana pokaže položaj Crne Gore – razumije značaj glavnoga grada (s različitih aspekata – administrativnog, privrednog, kulturnog itd.) – razumije značaj prijestonice (s različitih aspekata – administrativnog, privrednog, kulturnog itd.) – zna druge veće gradove u Crnoj Gori i neke njihove opšte karakteristike. 	<p>Učenici/učenicu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – određuju položaj Crne Gore na geografskoj karti – crtaju državne simbole Crne Gore – objašnjavaju i tumače ime i državne simbole Crne Gore – analiziraju i utvrđuju značaj glavnoga grada i prijestonice – prikupljaju razglednice većih gradova u Crnoj Gori – razmjenjuju informacije o većim gradovima u Crnoj Gori. 	<p>Glavne i sporedne strane svijeta, državni simboli, glavni grad, prijestonica, prijestonice ljetnjega i zimskoga turizma.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: epsko-lirske vrste (himna), razvoj govorne kulture, pravopis (upotreba velikoga slova)</p> <p>Likovna kultura: izgled i boja zastave, crtanje simbola</p> <p>Matematika: veličine, zapisivanje višecifrenih brojeva, sabiranje i oduzimanje višecifrenih brojeva</p> <p>Muzička kultura: D. Radulović, <i>Crna Goro</i> (muzička interpretacija)</p>
			Didaktička uputstva

			<p>Uvježbavanje orijentisanja na karti može se organizovati grupno uz konkretne zadatke. Nastavnik/nastavnica priprema raznovrsni materijal za grupe (može i diferencirani), i to u vidu postavljenih problemskih zadataka; pozitivnim povratnim informacijama grupama i individuama motiviše učenike/učenice na dalje kooperativno učenje. Upućuje i osposobljava ih za izradu i čitanje karte. Pomaže im pri izradi grba, zastave i upoznaje ih sa situacijama u kojima se koriste navedeni simboli. Poželjno je, u zavisnosti od mogućnosti škole, organizovati ekskurzije, školu u prirodi.</p>
--	--	--	---

Tema 2: MOJA DRŽAVA CRNA GORA (30 časova)

Država i narod (14 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – umije da razlikuje društvene grupe, upoznaje pojam naroda (nacije) – zna pojam države i osnovna obilježja države Crne Gore – umije da razlikuje postojanje različitih naroda na teritoriji jedne države, različitih kultura u svim zajednicama – razmije važnost uvažavanja različitosti za skladan suživot u svim segmentima društva i države – zna kakva je država Crna Gora, što je funkcija predsjednika, premijera, skupštine, što znace zakoni, kako građanin odlučuje 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upoznaju pojam različitih društvenih grupa, naroda, nacije – istražuju tipičnost pojedinih nacija – izrađuju grupne projekte na temu suživota, multikulturalnosti – analiziraju osnovna obilježja države (teritorija, stanovništvo i vlast) – obilaze ustanove izvršne vlasti – istražuju i pišu referate – razgovaraju o obavezama države prema građanima i obavezama građana prema državi – razgovaraju o svojoj odgovornosti za očuvanje zajednice i unapređenju odnosa u njoj 	<p>Narod, nacija, identitet lični, kolektivni, nacionalni, identiteti manjinskih naroda i etničkih grupa, kultura, tolerancija, suživot.</p> <p>Država (uloga države), državljani, demokratska vlast, demokratska i građanska država.</p>	<p>Poznavanje prirode: prirodne karakteristike regija i države</p> <p>Likovna kultura: likovno izražavaju lični doživljaj multikulturalnosti</p> <p>Muzička kultura: slušaju odgovarajuće narodne pjesme karakteristične za svaku od regija Crne Gore</p>

<ul style="list-style-type: none"> – zna koji narodi (nacije) žive u Crnoj Gori, kao i što je multikulturalnost, multikonfesionalnost, zašto treba živjeti zajedno – zna socio-ekonomske karakteristike Crne Gore, regija, organizacijom i stilom života, tipičnostima regija – zna osobenosti Crne Gore. 	<ul style="list-style-type: none"> – organizuju istraživanje, projektni zadatak s ciljem da uoče sličnosti i razlike koje ukazuju na specifičnosti regija i države – saradnja sa školom iz druge regije, međusobna razmjena, zajednički događaj i sl. 		
--	---	--	--

Tema 2: MOJA DRŽAVA CRNA GORA (30 časova)

2.3. Osnovni pojmovi o privređivanju (8 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Sadržaj – pojmovi	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – umije da tumači određene simbole na karti koji se odnose na privredu (simbole koji označavaju privredne djelatnosti) – zna i umije da uoči uticaj privrede na sredinu s ekološkoga aspekta – u stanju je da vrednuje osnovne (pozitivne i negativne) uticaje privrednih aktivnosti u državi s aspekta kvalitetnijega života ljudi, s ekološkoga aspekta itd. – Umije da prepozna i shvati ulogu saobraćaja u razvoju privrede Crne Gore. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sakupljaju podatke, tekstove o različitim privrednim aktivnostima – crtaju i čitaju privrednu kartu Crne Gore uz slikovni materijal – analiziraju ulogu saobraćaja i komunikacija s privrednim granama – pišu izvještaje na temu „Put od sirovine do gotovoga proizvoda“. 	<p>Grane privrede, sirovine, poluproizvod, proizvod, mašinska proizvodnja, zanat, novac.</p>	<p>Matematika: jedinica mjere za težinu</p> <p>Likovna kultura: crtanje (privrednih objekata, sredstava za proizvodnju, zanatskih proizvoda)</p> <p>Muzička kultura: <i>Mladi zanatlija</i> (muzička interpretacija)</p> <p>Didaktička uputstva</p> <p>Nastavnik/nastavnica upućuje i podstiče učenike/učenice da iz literature, s interneta, iz novina, s audio-kaseta itd. sistematski prikupljaju informacije o ovoj temi. Nastavnik/nastavnica planira posetu poljoprivrednome dobru, fabrici ili zanatskoj radionici u zavisnosti što ima</p>

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Ciljevi predmeta **Poznavanje društva** veoma su kompleksni i optimalno se ostvaruju ako:

- u njihovu ostvarenju polazimo od iskustva i predznanja učenika/učenica
- probleme posmatramo cjelovito, interdisciplinarno, interaktivno
- usmjeravamo učenike/učenice na planiranje akcija u neposrednoj okolini
- podstičemo planiranje i analizu izvođenja aktivnosti
- usmjeravamo učenike/učenice na sučeljavanje različitih stavova
- razvijamo sposobnost za formiranje vrijednosnoga sistema
- učenike/učenice usmjeravamo ka jednostavnijim istraživačkim zadacima
- podržimo sticanje i razvijanje različitih vještina učenika/učenica
- doprinosimo razvoju duha tolerancije i humanosti.

Zbog prirode predmeta nastavnik/nastavnica se oslanja na materijal koji učenici/učenice kontinuirano prikupljaju, pa se preporučuje da ga nastavnik/nastavnica čuva i izlaže sistematski, na vidnome mjestu u učionici. To je dodatno motivaciono sredstvo za učenika/učenicu, a naročito je korisno pri sistematizaciji gradiva.

6. KORELACIJE

Korelacije među predmetima date su u tabelama.

7. STANDARDI ZNANJA

IV razred

Tema: PORODICA

Učenik/učenica umije da:

- nabroji vrste porodica
- upoređuje različite načine života (stambeni uslovi, obrazovanje socijalni status itd.)
- objasni smisao zasnivanja porodice

- objasni značaj saradnje u svakodnevnim zadacima između porodičnih i vanporodičnih institucija (škola, dom zdravlja itd.)
- uz konkretne primjere identifikuje neke činioce načina života u porodici (kultura ishrane, provođenje slobodnoga vremena, običaji, navike)
- objasni značaj porodičnih praznika
- objasni značaj odgovornosti prema sebi i drugima
- pravi razliku između potreba, prava i dužnosti
- vrednuje različite (materijalne i nematerijalne) potrebe u porodici
- poznaje određena pravila bontona.

Tema: DOM, DOMAĆINSTVO

Učenik/učenica umije da:

- uz dati primjer, slikovni materijal prepozna što je dom, domaćinstvo, stan, kuća
- objasni pojmove *dom*, *domaćinstvo*, *kuća*, *stan*
- uoči povezanost kuća (nekad i danas)
- uočava pozitivne i negativne činioce očuvanja građevinskoga i stambenoga nasljeđa
- odredi položaj stambenih prostorija
- potraži najbolje mjesto za stambenu opremu i da obrazloži izbor (pr. postavljanje radnoga stola)
- opiše prvobitna čovjekova prebivališta, kao i kako ih danas pravi
- skicira i upoređuje veličinu skice s modelom, tj. stvarnom veličinom.

Tema: MOJA ŠKOLA

Učenik/učenica umije da:

- objasni značaj razvoja saradnje za život u zajednici
- upozna način borbe protiv nasilja
- utvrdi što može naučiti od drugih učenika/učenica
- kaže nešto o prošlosti svoje škole
- primijeni saznanja o prošlosti škole i upiše ih u hronološku traku
- navede nekoliko pravila kućnoga reda škole.

Tema: OD IDEJE DO REALIZACIJE

Učenik/učenica umije da:

- shvati da čovjek stvara svjesno i planski
- opiše proces nastanka proizvoda – od ideje do realizacije
- rukuje priborom i alatom za rad

- da shvati značaj reklamiranja proizvoda

Tema: MOJE MJESTO I OKOLINA

Učenik/učenica umije da:

- razlikuje i imenuje vrste naselja
- razlikuje osnovne oblike reljefa u svojoj okolini
- razlikuje vode u svojoj okolini
- odredi položaj naselja s obzirom na reljef
- imenuje privredne djelatnosti
- navede najvažnije privredne i vanprivredne djelatnosti u svome mjestu
- navede vrste zanimanja
- povezuju ustanove i zanimanja koja se u njima obavljaju
- ocijeni čistoću i uređenost okoline
- uoči razliku života u naselju nekad i danas
- uporedi dobre i slabe strane života nekad i danas.

V razred**Tema: MOJA OPŠTINA**

Učenik/učenica umije da:

- na karti pokaže mjesto u kome živi, sušedna naselja i granice opštine
- objasni pojam opštine
- objasni neke razlike među naseljima u zavičaju
- navodi razlike među ljudima u zajednici
- odredi ulogu opštinskoga centra
- prepoznaje prirodne karakteristike zavičaja
- navodi i vrednuje uticaj čovjeka na mijenjanje prirode (uz primjer)
- uoči ulogu i značaj saobraćaja u mjestu
- čita jednostavne karte
- uporedi život ljudi u prošlosti s današnjim životom
- objasni što su kulturno-istorijski spomenici
- navede značajnije kulturno-istorijske spomenike u opštini
- navede značajne ličnosti iz zavičaja (iz kulture, nauke, sporta itd.)
- uporedi nekadašnje oblike saobraćaja i komunikacije s današnjima
- zna da koristi vremenske trake (uz pomoć slikovnoga materijala, npr. razvoj saobraćaja)

- navede neke privredne djelatnosti (nekad i sad) u opštini
- uočava pozitivne i negativne uticaje privrednih djelatnosti u datome kraju
- objasni pojam stanovništva
- navede oblike saradnje i pomoći među ljudima u zajednici
- uočava i upoređuje razlike među ljudima u zajednici (prema rodu, starosti, religiji)
- uoči uzroke seobe stanovništva
- utvrdi oblike i značaj brige za mještane (stare, bolesne...) uz konkretan primjer
- obrazloži značaj međusobne povezanosti ljudi.

Tema: MOJA DRŽAVA CRNA GORA

Osnovne karakteristike

Učenik/učenica umije da:

- na karti Crne Gore pokaže glavni grad, prijestonicu i ostale veće gradove
- navede osnovne karakteristike glavnoga grada i prijestonice
- opiše grb i zastavu Crne Gore
- objasni pojam stanovništva
- nabroji narode Crnoj Gori
- obrazloži na primjeru uzroke za seobu stanovništva (dnevnu, privremenu, stalnu itd.)
- uoči povezanost s drugim krajevima u Crnoj Gori (kopnom, vodom, vazduhom)
- prepozna uz slikovni materijal i karte neke karakteristike Crne Gore
- prepozna na karti i pokaže: naselje, sušedstvo, seosko i gradsko naselje, opštinski centar, glavni grad; saobraćaj, putna, željeznička mreža, pristanište, aerodrom, saobraćajni tok.

Država i narod

Učenik/učenica umije da:

- objasni pojmove *narod, nacija, država, demokratija*
- razlikuje različite društvene grupe
- shvati značaj uvažavanja različitosti za skladan suživot svih građana – multikulturalnost i multietničnost
- objasni kakva je uloga predsjednika, premijera i skupštine u funkcionisanju države

Osnovni pojmovi o privređivanju

Učenik/učenica umije da:

- objasni što su trgovina, turizam, ugostiteljstvo
- odredi značaj razvoja poljoprivrede i privrede

- navede ulogu saobraćaja i komunikacija i povezanost ljudi i krajeva
- utvrdi povezanost, zavisnost privrednih djelatnosti
- navede što utiče na društveni razvoj (razvoj nauke, tehnologije, odnos među ljudima)
- navede različite uticaje na razvoj pojedinih grana privrede.

ZNANJA POVEZANOSTI S DJELATNOSTIMA

Planiranje

Učenik/učenica:

- umije da predloži izvore za sakupljanje podataka (knjige, fotografije, ljudi).

Sakupljanje podataka

Učenik/učenica:

- uz neposredno osmatranje svjesno upotrebljava različita čula
- uz vođenje prepoznaje glavne karakteristike posmatranoga predmeta ili pojave
- obraća pažnju na detalje i cjelinu
- uz pisane (i elektronske izvore ako postoje u školi) umije da koristi različita uputstva, da se snađe u leksikonima, rječnicima, enciklopedijama, atlasima, umije da potraži u biblioteci odgovarajuću knjigu, leksikon
- u datome tekstu (do pet strana) nalazi traženi podatak
- upotrebljava jednostavne istraživačke metode i pomagala za sakupljanje podataka (upitnik, radni list, tabelu).

Zapisivanje, sređivanje i prikazivanje podataka

Učenik/učenica:

- sređuje sakupljene podatke na različite načine (plakat, dijagram, grafički zapis)
- umije da napiše izvještaj o radu
- umije da prikaže svoj rad samostalno u grupi, timu (usmeno, pismeno, slikovno, grafički, npr. plakatom, izložbom, dramatizacijom, da igranjem uloga predstavi neku situaciju, svoj pogled, stav).

Znanja iz oblasti aktivnosti

- učenik/učenica umije da sakuplja podatke o zavičaju (opštini), Crnoj Gori, prošlosti i društvenim događajima iz različitih izvora (neposrednim i posrednim opažanjem), uz upotrebu pisanih, materijalnih i grafičkih izvora. Podatke umije da sačuva, sredi, predstavi i da na osnovu njih predviđa i zaključuje. Tom prilikom umije da upotrebljava navedene audio i video naprave, kompjuter, grafoskop.

Objašnjavanje i vrednovanje

Učenik/učenica:

- utvrđuje sličnosti i razlike između svojih iskustava i iskustva drugih ljudi na različitim prostorima i u različitim vremenima
- pravi zaključke o podacima i argumentuje svoje podatke
- umije da razlikuje činjenice, stavove i fantaziju.

Razvijanje stavova

Učenik/učenica treba da:

- svojim riječima kaže svoje stavove
- obrazloži svoje stavove
- izdvoji relevantne podatke za rješavanje obrađenoga problema.

8. NAČIN PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJA

U strukturi posebnoga dijela obrazovnoga programa nalaze se obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja učenika/učenica. Provjeravanjem se stiče uvid u stepen ovladanosti znanjima, vještinama i navikama. Provjeravanjem se utvrđuje kvantitet i kvalitet znanja, ali i stepen razvijenosti sposobnosti i vještina, stepen primjenjivosti stečenih znanja, stepen osposobljenosti za transfer znanja, odnos prema učenju, školskim i drugim normama, stepen socijalizacije.

Pored usmenoga i pismenoga provjeravanja potrebno je u tu svrhu koristiti i test (višestruki izbor i kratki odgovori: esej – testovi i testovi izvođenja).

Nastavnik/nastavnica ne procjenjuje samo formalna znanja, nego i stepen angažovanja, motivacije, oblike učešća, spremnosti za saradnju, snalaženje u grupnome rješavanju zadataka, rezultate grupnoga rada itd.

Postignuća učenika/učenica izražavati brojčanom ocjenom uz opisno obrazloženje.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU PROGRAMA

A) Prijedlog izvršnih standarda i normativa za izvođenje predmeta Poznavanje društva

IV razred:

- priručnik za nastavnika/nastavnicu
- priručna biblioteka koju će koristiti nastavnici/nastavnice i učenici/učenice
- karte: plan rodnooga kraja, turistička karta opštine (pojednostavljena zidna karta), opštinske karte, zidna karta Crne Gore

- turistički prospekti (kraja, opštine, države)
- fotografski aparat, video-kamera, kasetofon, diaprojektor i video-projektor, grafoskop, kompjuter
- slikovni materijal (stare fotografije, stare razglednice, crteži, skice itd.)
- makete (kuća, stan, škola)
- primjeri različitih šema (porodično stablo itd.)
- enciklopedije (opšte i specijalne), rječnici (rječnik stranih riječi, terminološki rječnik), literatura iz oblasti društvenih nauka
- hronike (škole, zavičaja itd.)
- potrošni materijal – razne vrste hartije, pribor za crtanje, boje, plastelin.

Napomena: Potrebno je ostvariti intenzivnu saradnju na nivou lokalne zajednice u cilju pružanja podrške nastavniku/nastavnici (stručne i materijalne) u okviru rada na terenu, rada na projektima, organizaciji izleta itd.

U sklopu izvođenja nastave **poznavanja društva** poželjno je da se:

- organizuje ekskurzija u opštinski centar (razgledanje odabranih djelova, poseta institucijama kulture, kartiranje odabranih djelova centra)
- organizuje terenski rad s ciljem vježbanja različitih načina orijentacije, posmatranje kraja, sakupljanje relevantnih podataka
- organizuje škola u prirodi u trajanju od 5 dana u cilju upoznavanja i upoređivanja načina života ljudi u prošlosti i u sadašnjosti (na odabranome primjeru).

V razred:

- pojednostavljene zidne karte Crne Gore, privredna karta Crne Gore
- komplet za izradu tematskih zidnih karata
- kompasi (što veći broj primjeraka)
- pješčanik u učionici
- fotografski aparat, kompjuter, video-kamera, kasetofon.

Napomena: Da bi se nastava *Poznavanja društva* izvodila što uspješnije, smatramo da se nastavniku/nastavnici mora pružiti snažna podrška (stručna i materijalna) na nivou škole i lokalne zajednice, a s ciljem uspješnije organizacije rada na terenu, rada na projektima i organizaciji ekskurzije.

Predlažemo da se s učenicima/učenicama V razreda organizuje poseta glavnome gradu Crne Gore i prijestonici s ciljem razgledanja i upoznavanja grada, poseta muzejima, galerijama, odlazak na pozorišnu predstavu itd.

Takođe predlažemo izvođenje ekskurzije u jednoj od prirodnih jedinica (nacionalni park Biogradsko jezero itd.). Mišljenja smo da je i za učenike/učenicu V razreda potrebno organizovati školu u prirodi.

B) Literatura

Preporučena literatura:

1. Grupa autora, **Škola je odlučila da živi**, Kultur-Kontakt, Beč; Podgorica (2002)
2. Ivić, I., Pešikan, A., Janković, S., Kijevčanin, S.: **Aktivno učenje**, Institut za psihologiju; Beograd (2001)
3. Krajnović, L.: **Saobraćajno vaspitanje i obrazovanje, Priručnik za nastavnika**, RU „Radivoje Čipranov“; Novi Sad (1977)
4. Kirsten, A. H., Kaufman, R. K., Saifer, S.: **Obrazovanje i kultura demokratije (vaspitanje-obrazovna praksa u ranom djetinjstvu 0-10 godina)**, Pedagoški centar; Podgorica (2001)
5. Milenković, V. (priređivač): **Bonton za decu**, Neven; Beograd (1999)
6. Milić, S.: **Kooperativno učenje**, Pedagoški centar; Podgorica (2001)
7. Milić, S.: **Individualizovani pristup u vaspitno-obrazovnom procesu**, Pedagoški centar; Podgorica (2002)
8. Stekić, S., Simić, S.: **Naš kraj**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd (1983)
9. Ščekić, D.: **Putujući Crnom Gorom**, Obod; Cetinje (1978)
10. **Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima**, UN
11. Walsh, K. B., Kirsten, A. H., Kaufman, R. K., Kaufman, K.: **Kreiranje vaspitno-obrazovnog procesa u kojem dijete ima centralnu ulogu (Metodološki priručnik za rad sa djetecom uzrasta 3-5 godina)**, Pedagoški centar; Podgorica (2001)

Ostali izvori: Lokalni resursi, Slikovni materijal, Arhivska građa, Monografije, Spomenici kulture, Video-materijal, Internet

Napomena: Nastavnici/nastavnice mogu dopuniti literaturu i preporučiti korišćenje drugih izvora u cilju aktuelizacije nastave, zbog novih dostignuća i znanja, za potrebe zadovoljenja interesa lokalne zajednice, interesa učenika/učenica i interesa socijalnih partnera.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/NASTAVNICA I STRUČNIH SARADNIKA/SARADNICA

Predmet **Poznavanje društva** može predavati profesor/profesorica razredne nastave i diplomirani učitelj/učiteljica (svi sa 240 ECTS).

Potrebno je da, pored odgovarajućega inicijalnog obrazovanja, nastavnik/nastavnica radi na kontinuiranom usavršavanju u cilju sticanja didaktičkih, metodičkih i drugih znanja (seminari, simpozijumi itd.). Nov način rada podrazumijeva niz kompetencija: potrebno je da nastavnik/nastavnica bude dobar organizator (planiranje i izvođenje terenskoga rada, vođenje istraživačkih radionica, planiranje tematskih i projekatskih radova itd.). Potrebno je da nastavnik/nastavnica pruži snažnu motivaciju i podršku za rad u grupama, stvaralačko učenje itd.

Preporučujemo korišćenje različitih oblika rada i obogaćivanje rada novim nastavnim metodama (smisleno receptivno učenje, konvergentno učenje, učenje po modelu, istraživačko učenje, učenje putem igre i simulacije).